

PRIČAKOVANJA ŠTUDENTOV PEDAGOŠKIH SMERI GLEDE PODROČJA TRGA DELA IN ZAPOSLOTITVE

211

EDUCATIONAL STUDENTS' EXPECTATIONS ABOUT
THE LABOUR MARKET AND EMPLOYMENT

Maša Štaleker, študentka magistrskega študija pedago-
gike, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru,
Koroška cesta 160, 2000 Maribor

Urša Mihevc, študentka magistrskega študija pedagogike in poučevanja angleščine, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Koroška cesta 160, 2000 Maribor

Hajdi Hauptman, študentka magistrskega študija pedagogike in poučevanja angleščine, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Koroška cesta 160, 2000 Maribor

Joca Zorc, prof. raz. pouka, dr. kineziologije, filozofije in statistike, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru,
Koroška cesta 160, 2000 Maribor
joca.zorc@um.si

POVZETEK

Pod vplivi tehnološkega razvoja in globalizacije se intenzivno spreminjajo trg delovne sile in potrebe po zaposlovanju mladih. V ospredje prihaja t. i. fleksibilno zaposlovanje, ki zahteva dinamično prehajanje med izobraževanjem, iskanjem

zaposlitve in zaposlovanjem. Z empirično raziskavo smo želeli ugotoviti, kakšna pričakovanja imajo študenti različnih študijskih smeri, ki se šolajo za učiteljski poklic, glede področja trga dela ter glede možnosti za lastno zaposlitev. Zanimale so nas tudi razlike v pričakovanjih študentov glede na področje študija. V spletni anketi sta sodelovala 102 podiplomska študenta. Anketiranci so bili študenti na družboslovnih, humanističnih ali naravoslovnih pedagoških študijskih smereh treh različnih fakultet Univerze v Mariboru. Rezultati so pokazali, da je tri četrtine študentov brezposelnosti strah in so zato pripravljeni sprejeti tudi delovno mesto, ki ne ustreza njihovi formalni izobrazbi. Razlik v zaposlitvenih pričakovanjih glede na področje študija nismo ugotovili. V prihodnje velja pozornost posvetiti zlasti proučevanju praktičnega pedagoškega usposabljanja študentov z vidika prehoda v pedagoški poklic.

KLJUČNE BESEDE: *pedagoški poklic, trg dela, brezposelnost, mladi, zaposlitev.*

ABSTRACT

Under the influence of technological development and globalisation, the labour market and the need for youth employees are changing intensively. So-called flexible employment comes to the fore, requiring a dynamic transition between education, job hunting and employment. Based on empirical research, we aimed to analyse students' expectations of the labour market and their employment opportunities in the various fields of the teaching profession. We were also interested in the differences in students' expectations regarding their field of study. 102 graduate students participated in the online survey. The respondents studied to become teachers in the social sciences, humanities or natural sciences of the three different faculties at the University of Maribor. The results showed that three-quarters of the students express fear of unemployment. Therefore, they are willing to accept any job even if it does not suit their formal education. No statistical differences in employment expectations were found between the studied fields. In

the future, special attention should be paid to the study of the practical pedagogical training of students from the point of view of the transition to the teaching profession.

KEYWORDS: *teaching profession, labour market, unemployment, youth, employment.*

UVOD

Brezposelnost mladih je danes pereč problem v večini evropskih držav in ena izmed izrazitejših značilnosti položaja mladih tudi v Sloveniji, ki predstavlja tveganje za revščino, socialno neenakost, socialno izključenost ter odvisnost od socialnih pomoči in družine (Rapuš Pavel, 2010). Zaposlitev mladega odraslega je temelj stabilnega prehoda v odraslost in samostojnost, pogoj za ureditev lastnega bivališča in ustvarjanje družine. Zato bi morali mladim pri iskanju ustrezne zaposlitve nuditi kakovostno sistemsko podporo (Kreft Toman, 2017; Marin, 2015).

Po končanem visokoškolskem izobraževanju se mladi učitelji soočijo z iskanjem svoje prve zaposlitve. Prva možnost, ki jo pogosto izberejo po končanem formalnem izobraževanju, je nadaljevanje študija v podiplomskih študijskih programih. V marsikaterem primeru je slednje motivirano z ohranjanjem statusa študenta, ki omogoča delo preko študentske napotnice in druge oblike začasnih zaposlitev. Druga, najbolj zaželena in hkrati najbolj optimalna možnost za karierni razvoj mladega učitelja je pridobitev in opravljanje pripravništva takoj po zaključenem formalnem izobraževanju. Slednja bi zato morala biti dosegljiva vsakemu diplomantu, a jo praviloma lahko koristi le izbrani del študentske populacije. Kot o tretji možnosti pa mladi razmišljajo tudi o zaposlitvi v tujini, zlasti v državah Evropske unije (EU). Za njeno uspešnost je pomembno, da poznajo zaposlitvene možnosti v tujini ter hkrati tudi svoje pravice (Ješe Perković idr., 2016).

Zaposlitev mladih je proces ujemanja med kompetencami diplomantov in potrebami delodajalcev ter izobraževanjem, zlasti v visokoškolskih ustanovah (Branine in Avramenko, 2015; Cechlarova

idr., 2015; Espinoza idr., 2019; Nicolescu in Păun, 2009). Raziskave so pokazale, da je zadovoljstvo z visokošolskim študijem neposredno povezano s kariernimi pričakovanji in zaposljivostjo diplomantov (Espinoza idr., 2019). Navkljub spoznanjem, da je stopnja brezposelnosti višja pri mladih, ki so nižje izobraženi, v primerjavi s terciarno izobraženimi, pa *"študij sam po sebi ni več dovolj. Bolj kot to je med drugim pomembna tudi možnost zaposlitve v prihodnosti"* (Marin, 2015, str. 236).

ZAPOSLJIVOST MLADIH

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) opredeljuje brezposelno osebo kot osebo, *"ki je zmožna za delo, prijavljena na zavodu za zaposlovanje, aktivno išče zaposlitev in je pripravljena sprejeti ustrezno oz. primerno zaposlitev, ki jo ponudi ZRSZ ali drugi izvajalec storitve posredovanja zaposlitve"* (ZRSZ, 2021, str. 10). Mladi v Sloveniji, stari od 15 do 29 let, dokaj pozno vstopajo na trg dela v primerjavi s sovrstniki iz drugih držav. V Sloveniji je bila leta 2020 med brezposelnimi nekaj več kot petina mladih (21 %), od teh jih je imela zaključeno terciarno oz. visokošolsko izobrazbo četrtnina (25,8 %). Povprečno trajanje brezposelnosti mladih odraslih je bilo v letu 2020 deset mesecev, najdaljše je bilo za mlade v starosti od 25 do 29 let, ki so v povprečju zaposlitev iskali eno leto (11,5 mesecev). Zaskrbljujoč pa je podatek, da je bilo med dolgotrajno brezposelnimi konec leta 2020 registriranih že več kot 5.000 mladih v starosti do 29 let (28,5 %) (ZRSZ, 2021).

Podatki kažejo, da je med brezposelnimi mladimi visok delež iskalcev prve zaposlitve. Kljub temu pa analiza trenda za obdobje 2015–2020 nakazuje, da je med novoprijavljenimi brezposelnimi mladimi največ oseb, ki so izgubile zaposlitev za določen čas. Število brezposelnih mladih se najbolj poveča vsako jesen, saj se takrat mnogim izteče status dijaka ali študenta (ZRSZ, 2021). Med mladimi brezposelnimi prevladujejo ženske, saj je zaposljivost moških višja, ker je na trgu dela večje povpraševanje po kadru s poklicno izobrazbo, kjer prevladuje moški spol (Žorž in Hadalin, 2018).

V sodobnem času obstajata dve obliki zaposlitve: 1) standardna (za nedoločen čas) in 2) nestandardna (fleksibilna oblika zaposlitve) (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2015). Študentsko delo, delo za določen čas, občasna dela, dela prek podjemnih pogodb, projektno delo, samozaposlitev ipd. so nestandardne oblike zaposlitve, v katerih se zaposli diplomant po končani formalni izobrazbi in mu predstavljajo osrednji vir dohodka (Baumkirher idr., 2011).

Delodajalci raje zaposlujejo mlade v nestandardnih oblikah dela, saj to zanje pomeni večjo fleksibilnost in nižje stroške kot pa redno delovno razmerje (Žorž in Hadalin, 2018). Fleksibilne oblike dela so lahko ključ do prve redne zaposlitve, vendar velikokrat nudijo premalo finančne in socialne varnosti (Baumkirher idr., 2011). Daljša nestalna zaposlitev, ki se sooča z grožnjo brezposelnosti, je neizogibno povezana s slabšim socialno-ekonomskim statusom, negotovo nastanitvijo in marginaliziranim družbenim statusom (Klun, 2019). Brezposelnost sproža negativne posledice tudi na zdravstvenem področju, kot so na primer finančne stiske ob potrebnih zdravstvenih storitvah, posledice uživanja drog, telesne okvare in težave z duševnim zdravjem (Rapuš Pavel, 2010). Če pa se mladi odrasli v tovrstnih okoliščinah odloči še za ustvarjanje družine, bo ta lahko hitro prepoznana kot ranljiva družina, katere otroci so izpostavljeni visokemu tveganju, da bodo v vzgojno-izobraževalnem sistemu marginalizirani in manj učno uspešni (Klun, 2019).

Ena izmed mogočih premostitev zaposlitvenega statusa mladih je tudi samozaposlitev, ki jo uvrščamo med fleksibilne oblike dela. Kljub ugotovitvam raziskav (Rapuš Pavel, 2010), da mladi prepoznajo samozaposlitev kot socialno manj varno zaposlitev, pa Kovač (2012) navaja, da imamo v Sloveniji na tem področju dobro finančno podporo. Obstaja namreč več oblik pomoči ob ustanovitvi lastne dejavnosti, kot so na primer subvencija za samozaposlitev Zavoda RS za zaposlovanje, nepovratna sredstva javnih razpisov, Poslovni angeli Slovenije in skladi ter mednarodni program Erasmus za mlade podjetnike, ki ga je ustanovila Evropska komisija z namenom pridobitve podjetniških znanj in večšim mladim podjetnikom pri izkušenih podjetnikih v tujini (znotraj EU). Po

podatki ZRSZ (2021) se v programe za spodbujanje samozaposlovanja vključuje okoli četrtnina mladih iskalcev zaposlitve, med temi je 57,7 % žensk.

DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELA

Vzorci aktivnosti mladih se že nekaj časa spreminjajo, kar se najbolj jasno vidi v povečani dinamiki prehodov med šolanjem, zaposlitvijo in brezposelnostjo (ZRSZ, 2021). Ta povečana dinamika prehodov med enim in drugim statusom je povezana s spremembami na trgu dela, ki jih prinašata tehnološki razvoj in globalizacija ter vodita v povečanje potreb po fleksibilni delovni sili. Za mlade je v primerjavi s starejšo delovno silo že nekaj časa značilno, da so več vključeni v začasna dela ter dela s krajšim delovnim časom. Med drugim je to tudi rezultat njihovega nestandardnega zaposlovanja v obdobju šolanja (Trbanc in Verša, 2002). Mladi se za fleksibilne oblike zaposlitve odločajo predvsem zaradi težav pri iskanju redne zaposlitve in tudi z namenom iskanja idealnega dela in boljšega položaja v družbi (Šahin, 2011).

Na brezposelnost mladih lahko vplivata pomanjkanje delovnih izkušenj in splošna izobrazba, ki ne vključuje specializiranih znanj, ki jih običajno iščejo delodajalci pri potencialnih kadrih (Žorž in Hadalin, 2018). Cechlarova s sodelavci (2015) navaja, da je kakovost visokošolskega izobraževanja z vidika njenih največjih uporabnikov, to je diplomantov in delodajalcev, ključna za ujemanje pričakovanj mladih z zahtevami in potrebami na trgu dela. Boljše ujemanje pričakovanih znanj in spretnosti pomeni hitrejši prehod od študija do trga dela ter hkrati odraža večjo učinkovitost in kakovost visokošolskega izobraževanja.

Na povpraševanje mladih na trgu dela vplivajo tudi spremembe v gospodarski rasti, spremembe v organizaciji dela in strukturi povpraševanja. Pomembni so tako načini reguliranja delovnih razmerij in zaposlovanja kot tudi ukrepi in politike za spodbujanje mladih k zaposlovanju in pridobivanju delovnih izkušenj (Črnak Meglič,

2005). Raziskava avtorjev Branine in Avramenko (2015) je pokazala, da so pričakovanja delodajalcev glede znanj, spretnosti in kvalitet mladih bolj pod vplivom ekonomskih in organizacijskih dejavnikov kot pa družbenih in političnih. Podobno tudi mladi izbirajo svoje delodajalce na osnovi ekonomskih potreb na trgu dela ter so pripravljene poprijeti tudi za delo, za katero se niso izšolali.

Zaposlitev za določen čas in večja fluktuacija učiteljev zaradi različnih vzrokov (npr. upokožitev, selitev, bolniški stalež, porodniški dopust, zaposlitev v drugi instituciji ipd.) je povezana s socialno-ekonomskim statusom. Allen idr. (2018) so v Veliki Britaniji ugotovili, da obstaja pozitivna povezanost med stopnjo socialno-ekonomskega statusa družin v soseski, v kateri se šola nahaja, in stopnjo fluktuacije učiteljev. Najbolj socialno-ekonomsko prikrajšana srednja šola v tej študiji je na primer imela zaposlenih 12,6 % več učiteljev s krajšim delovnim časom kot šola v najbolj premožni soseski. Šole z nižjim socialno-ekonomskim položajem so zaposlovale več mlajših učiteljev za določen čas. Podobno tudi podatki ZRSZ (2021) za obdobje 2015–2020 kažejo največ brezposelnih mladih na področjih družboslovja, umetnosti in humanistike ter v severovzhodnem delu Slovenije (zlasti prekmurska in podravska regija).

Pomanjkanje sistemsko urejenih možnosti za pridobivanje delovnih izkušenj, zaposlitev na področju dosežene formalne izobrazbe ter zagotavljanje socialne varnosti pri delu v zasebnem sektorju so po mnenju mladih najpomembnejši razlogi za strukturne vidike izključenosti in dolgotrajno brezposelnost (Rapuš Pavel, 2010). Zato Južnik Rotar (2008) opozarja, da je pomemben dejavnik zaposlovanja mladih politika zaposlovanja. Cilj slednje ne bi smel biti samo povečanje možnosti za zaposlitev in zmanjšanje stopnje brezposelnosti mladih, ampak tudi povečanje produktivnosti in kakovosti delovnih mest.

NAMEN RAZISKAVE IN HIPOTEZE

Mladi učitelji s pridobljeno izobrazbo za opravljanje pedagoškega poklica se na začetku svoje pedagoške kariere pogosto soočijo z negotovimi in spremenljivimi razmerami na trgu dela, ki jih

spremljajo negotovi občutki in strah glede profesionalne prihodnosti. Zato je bil namen naše raziskave ugotoviti, kakšna so pričakovanja bodočih učiteljev v severovzhodni Sloveniji o svojih zaposlitvenih možnostih na področju vzgoje in izobraževanja ter kakšne so razlike v teh pričakovanjih glede na predmetno področje, ki ga bodo poučevali (družboslovno, humanistično in naravoslovno).

V raziskavi smo preverjali sledeče hipoteze:

H1: Predpostavljamo, da študenti naravoslovnih pedagoških študijskih smeri občutijo statistično značilno manjši strah pred brezposelnostjo kot študenti družboslovnih in humanističnih pedagoških smeri.

H2: Predpostavljamo, da študenti družboslovnih in humanističnih pedagoških smeri v primerjavi s študenti naravoslovnih pedagoških smeri statistično značilno manj pogosto razmišljajo o samozaposlitvi.

H3: Predpostavljamo, da je študente, ki imajo večjo željo po zaposlitvi v svoji stroki, statistično značilno bolj strah potencialne brezposelnosti.

METODE DELA

Raziskava temelji na opisni neeksperimentalni kvantitativni metodologiji. Podatki so bili zbrani s tehniko spletnega anketiranja.

OPIS INSTRUMENTA

Kot instrument za zbiranje podatkov o mnenjih študentov smo uporabili strukturiran spletni vprašalnik, ki smo ga sestavili sami na osnovi dosedanjih raziskav in statističnih podatkov (Ogrizek, 2015; Spruk, 2013; Trbanc in Verša, 2002; ZRSZ, 2015; Žorž in Hadalin, 2018). Pred izvedbo raziskave je bil vprašalnik pregledan s strani mentorja ter z metodo medvrstniškega ocenjevanja pri predmetu

Kvantitativno in kvalitativno raziskovanje v pedagogiki¹, ki se izvaja v okviru magistrskega študijskega programa Pedagogika.

Vprašalnik je vseboval 14 vprašanj, in sicer štiri socialno-demografsko naravnana vprašanja, šest vprašanj o zaposlitvenih možnostih, dve vprašanji o strahu pred brezposelnostjo, eno vprašanje o delu prek študentske napotnice ter eno vprašanje o odnosu do samozaposlovanja. Vsa vprašanja so bila zaprtega tipa, pri enem vprašanju je bilo mogočih več odgovorov, dve vprašanji pa sta vključevali ocenjevanje na 5-stopenjski ocenjevalni lestvici. Pri 5-stopenjski ocenjevalni lestvici sta bili opredeljeni samo najnižja in najvišja vrednost, pri čemer je vrednost 1 pomenila najmanjšo željo po zaposlitvi v stroki oziroma najmanjše občutenje strahu pred brezposelnostjo ter vrednost 5 največjo željo oziroma najmočnejše izraženo občutenje strahu.

OPIS VZORCA

Anketirani so bili študenti podiplomskih magistrskih programov študija na treh članicah Univerze v Mariboru, ki so imeli v študijskem letu 2020/2021 status študenta. Anketni vprašalnik sta izpolnila 102 anketiranca. Od tega je bilo 76 % oseb ženskega spola in 24 % oseb moškega spola. Največ anketiranih je bilo starih od 23 do 24 let (64 %), sledili so stari od 21 do 22 let (23 %), 13 % pa je bilo starih 25 ali več let. Anketirani so bili študenti treh fakultet Univerze v Mariboru, in sicer jih je 37 % obiskovalo pedagoško fakulteto (PEF UM), po 31 % pa filozofsko fakulteto (FF UM) in fakulteto za naravoslovje in matematiko (FNM UM).

OPIS POTEKA RAZISKAVE IN ANALIZE PODATKOV

Izvedba anketiranja je potekala 21 dni, in sicer od 20. 11. 2020 do 11. 12. 2020. Sodelovanje v raziskavi je bilo anonimno in prostovoljno

¹ Prispevek je nastal pri predmetu Kvantitativno in kvalitativno raziskovanje v pedagogiki na podiplomskem študiju Pedagogike na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru.

z možnostjo prekinitve sodelovanja kadarkoli med potekom in brez potrebe po pojasnitvi in kakršnih koli posledic za udeležene.

Odgovore smo analizirali s programom SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Za preverjanje postavljenih hipotez smo uporabili hi-kvadrat preizkus in t-test za neodvisne vzorce. Pred uporabo statističnih testov so bili preverjeni pogoji za njihovo analizo. Za hi-kvadrat preizkus je bil kot kriterij upoštevan delež do 20 % celic, ki imajo pričakovano frekvenco < 5 ter kriterij najmanjše pričakovane frekvence vsaj 1. Za izvedbo t-testa pa so bili preverjeni pogoji normalnosti porazdelitve podatkov s Kolmogorov-Smirnovim testom ter opisnimi koeficienti simetričnosti in asimetričnosti. Za statistično značilne smo upoštevali razlike na ravni do 5 % tveganja ($p < 0,05$).

REZULTATI

Dobljene rezultate predstavljamo v vsebinskem zaporedju glede na opredeljen namen raziskave in postavljene hipoteze. Najprej predstavljamo ugotovitve opisne statistike o pričakovanih anketiranih študentov glede trga dela in zaposlitvenih možnosti. Nato pa se posvečamo testiranju treh hipotez, v katerih smo obravnavali: 1) razlike v strahu pred brezposelnostjo med študenti treh fakultet, 2) stališče do samozaposlitve glede na področje študija in 3) razlike v želji po zaposlitvi v svoji stroki glede na izražen strah pred brezposelnostjo.

Raziskava je pokazala, da je 73 % anketirancev pripravljenih sprejeti delovno mesto, ki ne ustreza njihovi formalni izobrazbi, 62,3 % jih je pomislilo, da bi se podali na samostojno podjetniško pot, in 78,5 % anketiranih študentov je izrazilo, da jih je strah brezposelnosti. 8,8 % anketiranih se na vprašanja o pričakovanih zaposlitvenih možnostih ni želelo opredeliti in je izbralo ponujen odgovor "ne vem". Zaradi pogojev inferenčne statistike je bila ta skupina anketirancev iz nadaljnjih statističnih analiz umaknjena.

H1: Predpostavljamo, da študenti pedagoških študijskih programov na fakulteti za naravoslovje in matematiko občutijo statistično značilno manjši strah pred brezposelnostjo kot študenti pedagoških študijskih programov na filozofski fakulteti in pedagoški fakulteti.

PREGLEDNICA 1: *Strah pred brezposelnostjo med študenti različnih fakultet UM*

	strah pred brezposelnostjo (n=93)		
	DA	NE	SKUPAJ
	f (%)	f (%)	f (%)
filozofska fakulteta	23 (24,73)	5 (5,38)	28 (30,11)
pedagoška fakulteta	30 (32,26)	7 (7,53)	37 (39,78)
fakulteta za naravoslovje in matematiko	20 (21,50)	8 (8,60)	28 (30,11)
skupaj	73 (78,49)	20 (21,51)	93 (100)

legenda: n (%) – število in delež anketiranih, delež se nanaša na celotno število odgovorov na vprašanje (n=93)

PREGLEDNICA 1 kaže, da se bodoči učitelji v strahu pred brezposelnostjo bistveno ne razlikujejo glede na fakulteto, na kateri študirajo. Na vseh treh vključenih fakultetah, ki izobražujejo za pedagoški poklic, prevladuje skupina študentov, ki občuti strah pred brezposelnostjo (skupaj 78,5 %). Največ (32,3 %) jih prihaja s pedagoške fakultete UM, kjer se šolajo učitelji za delo v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole, glasbeni in likovni pedagogi ter profesorji inkluzivne pedagogike. Hi-kvadrat preizkus ni pokazal statistično značilnih razlik med študenti primerjanih treh fakultet ($\chi^2 = 1,196$, $p = 0,550$).

H2: Predpostavljamo, da študenti družboslovnih in humanističnih pedagoških smeri v primerjavi s študenti naravoslovnih pedagoških smeri statistično značilno manj razmišljajo o samozaposlitvi.

PREGLEDNICA 2: Stališče do samozaposlitve glede na področje pedagoškega študija

področje študija	samozaposlitev		SKUPAJ
	DA f (%)	NE f (%)	
družboslovno/humanistično	23 (37,71)	13 (21,31)	36 (59,02)
naravoslovno	15 (24,59)	10 (16,39)	25 (40,98)
skupaj	38 (62,30)	23 (37,70)	61 (100)

legenda: f (%) – število in delež anketiranih, delež se nanaša na celotno število odgovorov na vprašanje (n=61)

PREGLEDNICA 2 kaže, da se študenti glede na področje študija oz. vrsto fakultete statistično značilno ne razlikujejo v razmišljanju o samozaposlitvi oz. izbiri podjetniške poti. Tako pri družboslovno/humanistično kot tudi pri naravoslovno-pedagoško usmerjenih študentih prevladujejo težnje po samozaposlitvi (62,3 %). Te so celo nekoliko višje pri študentih družboslovnih in humanističnih področij, kjer je dobra tretjina vseh anketiranih študentov (37,7 %) že razmišljala o samozaposlitvi, medtem ko je bilo teh na naravoslovnem področju samo četrtnina. Vendar hi-kvadrat preizkus ni pokazal statistično značilnih razlik med študenti družboslovnih/humanističnih in naravoslovnih področij študija ($\chi^2 = 0,095$, $p = 0,758$).

H3: Predpostavljamo, da je študente, ki imajo večjo željo po zaposlitvi v svoji stroki, statistično značilno brezposelnosti bolj strah.

Iz **PREGLEDNICE 3** lahko razberemo, da je želja po zaposlitvi v svoji stroki nekoliko višja pri tistih, ki se brezposelnosti ne bojijo ($M=4,55$), v primerjavi s tistimi, ki so se opredelili, da jih je strah brezposelnosti ($M=4,36$). A razlika ni statistično značilna, saj vrednost p t-testa presega mejo statistične značilnosti ($p = 0,301$). Standardni odklon kaže na določeno razpršenost v odgovorih študentov glede želje po zaposlitvi v svoji stroki, ki pa je pri obeh primerjanih skupinah podobna.

PREGLEDNICA 3: *Želja po zaposlitvi v pedagoškem poklicu v povezavi s strahom pred brezposelnostjo*

	skupina študentov	f	povprečna vrednost*	standardni odklon	t (p)
ŽELJA PO ZAPOSLOTIVI V SVOJI STROKI	Strah me je brezposelnosti.	73	4,36	0,75	-1,039
	Ni me strah brezposelnosti.	20	4,55	0,69	(0,301)

legenda: f – število anketiranih; t (p) – t-test za neodvisne vzorce; * Željo po zaposlitvi v stroki, za katero bo imel formalno izobrazbo po zaključku magistrskega študija, je študent ocenil na 5-stopnjeski lestvici (1 – zelo majhna želja po zaposlitvi v stroki, 5 – zaposlitev v stroki je največja želja).

RAZPRAVA

Po avtorjih Žorž in Hadalin (2018) se brezposelnost znatno poveča med starimi od 20 do 29 let, največkrat kot posledica zaključka šolanja in prehoda na trg dela. V naši raziskavi so bili anketirani študentje podiplomske stopnje pedagoških študijskih smeri, ki spadajo prav v to starostno skupino, kar pomeni, da bodo kmalu prešli na trg dela in se soočili s problematiko zaposlovanja mladih. Zanimalo nas je, kakšna pričakovanja imajo do trga dela.

S prvo zastavljeno hipotezo smo preverjali, v kolikšni meri je prisoten strah pred brezposelnostjo in kakšne so razlike med anketiranimi študenti treh fakultet, ki študirajo na naravoslovnem, družboslovnem in humanističnem področju. Prve hipoteze nismo statistično potrdili, vendar so podatki pokazali, da je večino anketiranih bodočih učiteljev brezposelnosti strah. Dobre tri četrtine anketirancev je izbralo odgovor, da jih je strah ob misli na prehod na trg dela. Dobljene ugotovitve lahko pojasnimo z dejstvom, da v zadnjih letih število izobraženih ljudi na področju družboslovja presega kadrovske potrebe na trgu dela, saj po podatkih ZRSZ (2015, 2021) družboslovje sodi med štiri področja, kjer v zadnjem desetletju najbolj prevladujejo brezposelni diplomanti, zlasti ženske. Podobno našim ugotovitvam je tudi Šahin (2011) na vzorcu 149 bodočih učiteljev v Turčiji ugotovil, da ima 81 % študentov negativna občutja glede profesionalne prihodnosti ter da jih 91 % meni,

da bodo njihova življenja zelo negativno prizadeta, če ne bodo dobili zaposlitve kot učitelji.

Z drugo zastavljeno hipotezo smo preverjali razlike v razmišljanju študentov o samozaposlitvi. Podatki niso pokazali statistično značilnih razlik glede na področje pedagoškega študija. Kljub temu pa smo ugotovili, da je že več kot polovica anketirancev pomislila na samozaposlitev. Ugotovitve lahko pojasnimo z navedbami Ogrizka (2015), da je poklic samostojnega podjetnika med mladimi izjemno cenjen, med drugim pa je podjetništvo mladih tudi finančno podprto s strani države. Dostopnih je več virov finančne pomoči, ki spodbujajo samozaposlitev (Kovač, 2012). V obdobju med 2015 in 2020 se je na primer s pomočjo subvencije ZRSZ za samozaposlitev zaposlila dobra tretjina ali 36,8 % mladih, starih do 29 let, ki so bili med iskalci zaposlitve (ZRSZ, 2021).

Naša tretja hipoteza je predpostavljala, da je študente, ki imajo večjo željo po zaposlitvi v svoji stroki, statistično značilno brezposelnosti bolj strah kot pa tiste študente, ki izražajo manjšo željo po zaposlitvi v svoji stroki. Hipotezo lahko ovržemo, saj nismo ugotovili statistično značilnih razlik med primerjanima skupinama študentov. Ugotovili pa smo visok delež študentov, ki so pripravljene sprejeti delovno mesto, ki ne ustreza njihovi formalni izobrazbi. Tako je menilo kar tri četrtine vprašanih. Dobljene ugotovitve so skladne s podatki, ki jih navaja ZRSZ (2015, 2021), da mladi v povprečju hitreje dobijo zaposlitev prav iz razloga, ker so pripravljene sprejeti fleksibilne oz. nestandardne oblike dela. V skladu z našimi ugotovitvam Spruk (2013) navaja, da 90 % študentov prve izkušnje na trgu dela pridobi s študentskim delom. Do podobnih ugotovitev je prišla tudi Rapuš Pavel (2010) na vzorcu 21 dolgotrajno brezposelnih mladih, ki so v fokusnem intervjuju povedali, da v stik z delom prihajajo predvsem prek dela na tujo študentsko napotnico oz. na trgu dela na črno. Podobno kot anketirani študenti v naši raziskavi, so bili mlajši brezposelni zainteresirani za opravljanje vsakršnih del, tudi začasnih in neformalnih.

Predstavljene ugotovitve prispevajo k razumevanju pogledov študentov družboslovnih, humanističnih in naravoslovnih pedagoških študijskih smeri o zaposlitvenih možnostih na trgu dela po zaključeni drugi stopnji formalnega visokošolskega izobraževanja,

ki jim priznava izobrazbo za pedagoški poklic v osnovni in srednji šoli. Kot vsaka empirična raziskava ima tudi naša študija določene metodološke pomanjkljivosti, med katerimi lahko omenimo neskladen delež anketirancev po spolu, saj je v veliki meri prevladoval ženski spol, kar je onemogočilo primerjalno analizo med študenti in študentkami. Dobljene ugotovitve tako veljajo predvsem za bodoče učiteljice. Prav tako so po številu anketiranih nekoliko prevladovali študenti Pedagoške fakultete UM. Raziskavo bi lahko izboljšali z vključitvijo odprtega tipa vprašanj. Odgovori na odprta vprašanja bi nam lahko pojasnili poglede anketirancev, ki smo jih uvrstili v kategorijo neopredeljenih (odgovor "ne vem") ter jih zaradi zahtev statističnih testov umaknili iz nadaljnjih analiz. Svoje raziskovanje bi lahko nadgradili z vključitvijo študentov še drugih študijskih smeri različnih fakultet, na primer s področja tehnike, biotehnike, javne uprave, zdravstva in medicine, ter primerjali njihova pričakovanja na trgu dela s pričakovanju študentov, ki se izobražujejo za pedagoški poklic. Prav tako bi veljalo raziskati povezanost med zaposlitvijo mladih učiteljev in njihovim socialno-ekonomskim položajem. Naša raziskava je odprla tudi zanimivo vprašanje odnosa do samozaposlitve pri mladih. Potrebne so nadaljnje analize z vidika ugotavljanja želja in pričakovanj mladih glede zaposlitve v javnem in zasebnem sektorju.

ZAKLJUČEK

Z empirično kvantitativno raziskavo smo proučevali pričakovanja podiplomskih študentov družboslovnih, humanističnih in naravoslovnih pedagoških študijskih smeri treh različnih fakultet Univerze v Mariboru glede zaposlitvenih možnosti na vzgojno-izobraževalnem področju. Ugotovitve so pokazale, da je ne glede na fakulteto, ki jo obiskujejo študenti, prisoten njihov strah pred brezposelnostjo ter da so pripravljene sprejeti tudi delovno mesto, ki ne ustreza njihovi formalni izobrazbi. Več kot polovica jih je zato razmišljala tudi o samozaposlitvi. K temu zagotovo pripomorejo tudi njihove izkušnje in okoliščine, povezane s pridobivanjem delovnih izkušenj v času študija.

Študenti pedagoških študijskih smeri razen obveznega praktičnega usposabljanja praviloma ne prejmejo drugih delovnih izkušenj, ki bi jim omogočile hitrejši in bolj kakovosten vstop v učiteljski poklic. Zato bi bilo v prihodnje potrebno empirično raziskati, kakšna je vloga pedagoške prakse med študijem kot "veznega člana" med izobraževanjem in trgom dela bodočih učiteljev. Cosnefroy in Buhot (2013) sta na osnovi izsledkov anketne raziskave z učitelji pripravniki v francoskih srednjih šolah izpostavila, da je učenje na delovnem mestu večplasten proces, ki ga ni mogoče omejiti zgolj na mentorsko sodelovanje med mladim učiteljem in njegovim mentorjem, zato velja pedagoškemu usposabljanju bodočih učiteljev nameniti poglobljeno strokovno in raziskovalno pozornost tudi v prihodnje.

Ugotovitve naše raziskave poudarjajo pomen sistemske ureditve zaposlovanja učiteljev vse od opravljanja pripravništva, pridobitve delovnih izkušenj in specialnih znanj pa do redne zaposlitve za nedoločen čas. Vsakemu mlademu diplomiranemu učitelju je potrebno omogočiti možnost redne zaposlitve v njegovi stroki ter mu s tem dati priložnost ekonomske osamosvojitve in profesionalnega razvoja, ki vodita v polnopravno državljanstvo in dostojno kakovost življenja.

LITERATURA

- Allen, R., Burgess, S. in Mayo, J. (2018). The teacher labour market, teacher turnover and disadvantaged schools: new evidence for England. *Education Economics*, 26(1), 4–23.
- Baumkirher, T., Bakovnik, N., Beočanin, T. in Džidič, S. (2011). *Programski dokument Mladinskega sveta Slovenije: Participacija mladih*. Mladinski svet Slovenije.
- Branine, M. in Avramenko, A. (2015). A Comparative Analysis of Graduate Employment Prospects in European Labour Markets: A Study of Graduate Recruitment in Four Countries. *Higher Education Quarterly*, 69(4), 342–365.
- Cechlarova, K., Fleiner, T., Manlove, D. F., McBride, I. in Potpinkova, E. (2015). Modelling Practical Placement of Trainee Teachers to

- Schools. *Central European Journal of Operations Research*, 23(3), 547–562.
- Cosnefroy, L. in Buhot, E. (2013). Workplace learning impact: an analysis of French-secondary-trainee teachers' perception of their professional development. *Teachers & Teaching*, 19(6), 679–694.
- Črnak-Meglič, A. (2005). *Otroci in mladina v prehodni družbi: analiza položaja v Sloveniji*. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino. Založba Aristej, Zbirka Juventa.
- Espinoza, O., Gonzalez, L., Sandoval, L., McGinn, N., Loyola, J. in Castillo, D. (2019). Graduates' satisfaction with the Chilean basic education teacher training degree program. *Higher Education Skills and Work-Based Learning*, 10(1), 83–98.
- Ješe Perković, A., Vrečko Ilc, B., Učakar, T. in Banjac, M. (ur) (2016). *Tvoja kariera v Evropski uniji: Zaposlitvene možnosti v EU, evropsko državljanstvo in pravice. Didaktični priročnik za učitelje*. Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Južnik Rotar, L. (2008). Vključevanje mladih brezposelnih oseb v aktivne politike zaposlovanja. *Naše gospodarstvo*, 54(1/2), 111–112. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-0KKCQLHQ/d8210ea5-593f-4240-8d72-56a879748bf0/PDF>.
- Klun, L. (2019). Narativna neenakost in govorno-jezikovni razvoj otrok. *Socialna pedagogika*, 23(1–2), 65–92.
- Kovač, J. (2012). *Samozaposlovanje in drugačne oblike zaposlitve*. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
- Kreft Toman, I. (2017). Tveganja ob prehodu iz izvendružinske vzgoje v samostojnost. *Socialna pedagogika*, 21(1–2), 55–72.
- Marin, N. (2015). Izobraževanje kot del integracije mladih migrantov brez osnovnošolske izobrazbe. *Socialna pedagogika*, 19(3–4), 231–252.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije. (2015). *Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike za zaposlovanje za obdobje 2016–2020*. <https://www.gov.si/teme/aktivna-politika-zaposlovanja>.
- Nicolescu, L. in Păun, C. (2009). Relating Higher Education with the Labour Market: Graduates' expectations and employers' requirements. *Tertiary Education and Management* 15(1), 17–33.

- Ogrizek, P. (2015). *Zaposlitvene možnosti mladih na terciarni ravni izobraževanja* [Diplomsko delo]. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.
- Rapuš Pavel, J. (2010). Izkušnje socialne v-/izključenosti mladih v položaju dolgotrajne brezposelnosti. *Socialna pedagogika*, 14(4), 417–438.
- Spruk, V. (2013). *Mladi in trg dela v času gospodarske krize*. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
- Šahin, I. (2011). Prospective Teachers' Ideas about Teacher Recruitment and Their Professional Future. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 11(3), 1179–1184.
- Trbanc, M. in Verša, D. (2002). Zaposlovanje mladih. V I. Svetlik, J. Glazer, A. Kajzer in M. Trbanc (ur.), *Politika zaposlovanja* (str. 337–369). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. <https://knjigarna.fdv.si/s/u/pdf/70.pdf>.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ). (2015). *Mladi in trg dela*. Zavod RS za zaposlovanje. https://www.ess.gov.si/_files/7755/Analiza_Mladi_in_trg_dela_2015.pdf.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ). (2021). *Mladi in trg dela*. Zavod RS za zaposlovanje. https://www.ess.gov.si/_files/14103/Analiza_Mladi_in_trg_dela_2021.pdf.
- Žorž, A. in Hadalin, Š. (2018). *Poročilo analize stanja na trgu dela: zaposlovanje mladih ter upravljanje z mlajšimi zaposlenimi v Sloveniji in tujini*. Zveza delavskih sindikatov Slovenije – Solidarnost.

IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK, PREJET JUNIJA 2021